

ПСИХОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ВЗАЄМОДІЇ В ПОДРУЖНІХ СТОСУНКАХ

Бочкар А. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

anzhelika.bochcar@gmail.com

Сім'я є необхідним елементом соціальної структури людського суспільства, важливим інститутом соціалізації особистості. Негативні тенденції розвитку сучасної сім'ї (збільшення кількості розлучень за психологічними мотивами, зменшення народжуваності, рольове перевантаження молодого подружжя та ін.) викликають занепокоєння фахівців різних галузей науки, а також актуалізують практичні соціально-психологічні дослідження закономірностей функціонування сучасної сім'ї, ефективних форм і методів психологічної допомоги сучасному подружжю.

Період кардинальних змін, які відбуваються у соціокультурному просторі України, супроводжується актуалізацією кризових процесів інституту сім'ї: зростанням кількості розлучень на початковому етапі життєдіяльності сім'ї, зниженням якості сімейних взаємин і задоволеності шлюбом, погіршенням адаптивних можливостей подружжя, послабленням захисної функції сім'ї від динамічних процесів суспільства. Все це призводить до дезорганізації шлюбно-сімейних взаємин. Особливо чутливою до змін, що відбуваються у суспільстві, є молода сім'я, в якій ще не сформована стійка рольова структура, не вирішена проблема сімейної влади, не склалася конструктивна міфологія, не актуалізований сімейний сценарій (В. І. Зацепін, З. Г. Кісарчук, К. В. Седих, В. А. Сисенко, О. Є. Фальова, А. Г. Харчев). У вивченні психологічних особливостей сімейної взаємодії враховувались ідеї таких дослідників, як О. А. Дніпрова [1], Е. Г. Ейдемільер, С. В. Ковальов, О. С. Кочарян, В. С. Мухіна, В. М. Сатир, К. В. Седих [3], А. В. Складрук, О. Є. Фальова [3]. При розгляді специфіки співвідношення сімейних ролей приймалися до уваги результати сучасних досліджень таких авторів, як І. В. Головна, П. П. Горностаї, О. С. Кочарян, М. Є. Жидко, К. В. Седих [2] та Т. М. Яблонська. Опрацювання результатів сучасних досліджень доводить, що питання динаміки сімейної взаємодії виступає актуальним і потребує вирішення, що і зумовило актуальність даної теми.

Тож, метою даного дослідження виступає опис результатів емпіричного дослідження особливостей динаміки взаємодії в подружніх стосунках.

Емпіричне дослідження здійснювалось на основі положення про те, що стосунки між членами сім'ї з часом змінюються. На початку сімейного життя переважаючими рольовими очікуваннями партнерів є орієнтація на виховання дітей, емоційну підтримку один одного, а сімейні ролі у сферах відпочинку і господарсько-побутовій реалізуються обома членами сім'ї, які переважно не конфліктують між собою. На більш пізніх етапах сімейного життя рольові очікування диференціюються: від чоловіка очікується, перш за все, забезпечення матеріального благополуччя сім'ї та виконання ролі організатора розваг, а домагання стосовно жінок стосуються виховання дітей та надання емоційної підтримки. При цьому, чоловіки з часом стають більш схильними до активної позиції у сімейних конфліктах, а жінки зберігають тенденцію до пасивного реагування у ситуаціях протистояння. В емпіричному дослідженні використані методики «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. М. Волкова), Методика на визначення особливостей розподілу ролей у сім'ї (Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовська), «Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях» (Ю. Є. Альошина, Л. Я. Гозман). Дослідження проведене на вибірці, до якої увійшли 30 подружніх пар віком від 19 до 36 років (які перебувають у шлюбі протягом 1 року та більше 10 років).

За результатами проведеного дослідження встановлено, що і чоловіки і жінки із молодих сімей схильні очікувати від партнера активності у веденні домашнього господарства (74%); зайняття активної позиції у суспільних справах та професійній діяльності (76%); надають значення зовнішній привабливості партнера (71%). При цьому, більшість чоловіків очікують від своїх дружин значної уваги до дітей (54%), а значна частина досліджуваних жінок не схильні очікувати від своїх чоловіків активної участі у вихованні дитини (43%). Також, більшість досліджуваних чоловіків очікують від дружини емоційного керівництва у сімейних стосунках (50%).

І жінки (64%) і чоловіки (58%) схильні займати активну соціальну позицію у сімейному житті, вважаючи, що така активність укріплює шлюб. При цьому, більшість жінок (54%) покладають на себе обов'язки виховання дитини, а чоловіки меншою мірою схильні до надання цінності вихованню дітей (43%). Також, жінки із молодих сімей більше орієнтовані на підкреслення власної привабливості (63%), орієнтовані на модні тенденції та приділяють увагу своєму зовнішньому вигляду, вважаючи це важливою частиною сімейного життя, ніж чоловіки.

Партнери із сімей з більшою тривалістю спільного більше схильні до зайняття активної позиції у веденні домашнього господарства, порівняно з досліджуваними із молодих сімей (74%). Також, досліджувані з другої групи більше надають значення власному вкладу у виховання дітей (57%). При цьому, обидві групи досліджуваних очікують від себе високої активності у суспільній та професійній діяльності, розцінюючи це

як фактор укріплення родини. Також, досліджувані з тривалістю сімейного життя 1 рік більше схильні до зайняття ролі сімейного психотерапевта (66%), порівняно із іншою групою досліджуваних.

Серед молодих пар функціонування подружжя реалізується за допомогою зусиль переважно обох партнерів. Істотне переважання зафіксоване за роллю матеріального забезпечення подружжя, що реалізується чоловіками (82%). При цьому, нами виявлене дещо виражене переважання ролі жінок у підтримці домашнього господарства (80%) та організації сімейних розваг (21%). Функціональні обов'язки по вихованню дітей у сім'ї серед представників сімей із більшою тривалістю спільного життя виконуються переважно обома членами подружжя (70%).

Емоційній клімат у сімейних стосунках із часом забезпечується обома членами подружжя (70%). У парах із більшою тривалістю життя матеріальне забезпечення сім'ї виконується чоловіком (64%). Також, із часом спільного подружнього життя простежується тенденція, яка відображає ініціативу чоловіків у ролі сексуального партнера у сімейному житті (72%). Проте, не значна кількість чоловіків (22%) та жінок (15%) даної підгрупи відмічають активність обох членів подружжя в ініціюванні сексуальних стосунків. Також, нами визначено, що серед представників обох статей не відмічена переважаюча роль жінки в ініціюванні сексуальних стосунків.

Окрім цього, нами зафіксована тенденція до переважання ролі чоловіка в створенні та підтримці функціонування сімейної субкультури, особливо серед пар з більшою тривалістю сімейного життя (64%). Саме за чоловіками протягом усього функціонування сім'ї закріплені обов'язки створення сімейних традицій та правил у даних сім'ях. Проте, для третини чоловіків (33%) та половини жінок (50%) з часом спільного подружнього життя створення та підтримка сімейної субкультури забезпечується обома членами подружжя, і відображає спільні для його членів інтереси та погляди на організацію сімейного життя.

Жінки та чоловіки із пар із меншою тривалістю спільного життя по-різному оцінюють свою поведінку у конфліктах у сімейному житті. Так, більшість жінок вважають, що не мають вини у конфліктних ситуаціях та заперечують власний вклад у виникненні цих ситуацій (82%). При цьому, більшість чоловіків також займають пасивну позицію відносно визнання своєї вини за конфлікт (75%), а не значна частина вибірки переконана у тому, що самі його спровокували (14%). Окрім цього, половина чоловіків не вбачають своєї ролі у виникненні конфліктів.

Вираженість конфліктної поведінки в парах із більшою тривалістю сімейного життя дещо відрізняється від представників першої групи. Так, чоловіки менше схильні до зайняття пасивної позиції у конфліктах, що властиве лише 30% досліджуваних даної статі даної групи. Тобто, з

часом вони стають більше орієнтовані на прояви активної реакції, визнають свою вину у конфліктних ситуаціях та прагнуть їх ефективно вирішити. При цьому, у жінок зберігається тенденція до пасивного ставлення до конфліктів та переконання, що не мають вини у їх виникненні.

Тож, сформульована нами гіпотеза доведена. Дійсно, стосунки між членами сім'ї з часом змінюються. Разом із тим, дана проблема остаточно не вирішена. Зокрема, перспективою подальших розвідок автора може виступати вивчення специфіки вираженості динаміки взаємодії сімей різного типу.

Література:

1. Дніпрова О. А. Трансформація подружніх стосунків у молодих сім'ях. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2018. № 1 (15). С.21-25.
2. Седих К. В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник. Полтава, 2017. 192 с.
3. Фальова О. Є. Структура сімейної взаємодії. Медична психологія. 2016. №1. С.15-18.

УДК 159.923.2:378

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СТРЕС СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

Булик В. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
valerabylik1995@gmail.com*

Період навчання у вищому закладі освіти є важливим у розвитку особистості: початок дорослості, життєве самовизначення, інтенсивне самопізнання, становлення характеру й, що особливо важливо, оволодіння повним комплектом соціальних ролей дорослої людини (громадянських, професійно-трудова тощо).

Навчально-професійна діяльність студента відрізняється від навчальної діяльності учня насамперед тим, що вимагає від нього більшої активності, засвоєння нових психологічних норм і критеріїв соціокультурного розвитку. Їй притаманні як загальні риси процесу учіння, так і специфічні, зумовлені особливостями її мети й змісту, мотивації та форм організації. Навчальна діяльність студентів характеризується високими емоційними перевантаженнями, перевтомою, стресовими ситуаціями. Головним фактором, що викликає нервово-психічні перевантаження, перевтому, є інформаційний стрес – необхідність перероблення великої кількості інформації в короткий термін. Навчальні стрес-фактори породжують негативні емоційні реакції,